

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל

מרחשון התשפ"ה
מפטיר למה תאמר יעקב (ישעיה מ)

פרשת נח – שבת ר"ח

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת לך לך 126 פסוקים = יבא דודי לגנו, עבדים

בפרשה מצוות עשה אחת והיא מצות מילה, שנאמר (בראשית יז) זאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זָרְעְךָ אַחֲרַיִךְ הַמּוּל לְכֶם כֹּל זָכָר. (ספר החינוך)
מזלו של חודש מרחשון הוא מזל עקרב המשתייך לסיוד המים. אין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה א): הוֹי כָּל צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם (בב"ק פב א). איתא
במשנה (אבות ב י) והוי מתחמם פנגד אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתו שלא תפנה; שנשיכתו נשיכת שועל, ועקיצתו עקיצת עקרב, ולחישתו לחישת
שָׂרָף, וְכָל דְּבָרֵיהֶם כְּגַחְלֵי אֵשׁ. עקרב ר"ת יעושים באימה רצון קונס, כי חודש מרחשון הוא לאחר חודש אלול ותשרי בו עבדו הצדיקים את ה' בריבוי
תפילות ומצוות ובכוחם להשפיע ישועות לכלל ישראל.

הטעם שקוראים במפטיר למה תאמר יעקב (ישעיה מ) משום שנאמר בה: מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו ותן לפניו גוים ומלכים ירד יתן פעפר חרבו
קשש נדף קשתו. ודרשונו חז"ל (מצודת דוד) על אברהם אבינו שהיה בארם שהוא במזרח בכל מקום מדרך כף רגלו היה קורא את הצדק לעזוב האלילים
ולהאמין בה' וכאומר ומי העירו הלא אנכי ה'. כשהרג את כדלעמר והמלכים אשר אתו. (לבוש סימן תרסט)

ויאמר י-הנה אל אברהם לך אברהם (יב א) בגימטריא גשם. (343) מה הגשם הזה בזמן שהוא צרור בעבים אין אדם יודע מה טיבו, כיון שירד לארץ כל אדם נהנה
ממנו, כך אתה בעודך במקום אחד אין טבעך יוצא בעולם, ומה הגשם הזה מביא ברכה לעולם אף אתה והנה ברכה, ומה הגשם הזה מגדל הצמחים אף אתה
ואגדלה שמך. ואעשה לגוי גדול סופי תיבות כלי הוא ר"ת כהנים לויים ישראלים. ועוד כלי גימטריה ס' רמז ס' רבוא יצאו ממך נאבךך רמז לברכת
כהנים שיש בה ס' אותיות. (רבינו אפרים) רמז שלכך נקרא אברהם גימטריה מטר עם הכולל שהועיל לעולם כמו מטר. (פני דוד להחיד"א). ואיתא במדרש (בר
לט ב) רבי ברכיה פתח (שה"ש א. א. ג) לרתי שמניף טובים שמן תורק שמך אמר רבי ברכיה למה היה אברהם אבינו דומה לצלוחית של אפופילסמון מוקפת
צמיד פתיל ומונחת בזוית ולא היה ריחו נודף כיון שהיתה מיטלטלת היה ריחו נודף כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו טלטל עצמך ממקום למקום ושמן מתגדל
בעולם. ובמד"ר - רבי יוחנן פתר קרייא באברהם אבינו. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (בראשית יב. א) לך לך מארצה וממולדתך למה היה דומה
לצלוחית של פוליסון שהיתה מונחת בזוית אחת ולא היה ריחה נודף בא אחד וטלטלה ממקומה והיה ריחה נודף. אף כן אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם
אברהם הרבה מעשים טובים יש לך הרבה מצוות יש לך טלטל עצמך בעולם ושמן מתגדל בעולמי.

אל תירא אברהם אנכי מגן לך שרך הרפה מאד (טו א) בזכות בניך העתידים לצאת ממך ולשמוע בהר סיני אנכי י-הנה א-להיך ו- לא י-הנה לך. זה מגן לך.
מגן לך בגימטריא מעגל (143). כלומר דבור אנכי מגן בפני עון העגל שנאמר (ישעיה מט טו) גם אלה תשפחנה, מה שאמרת אלהיך ישראל אשכחנו, ו
אנכי י-הנה א-להיך שקבלת עליך ייחוד שמי לא אשכח לעולם. ד"א אנכי - א' שהאמת ביחודו של עולם שנאמר (יטו) והאמן בי-הנה. נ' שבחרת בתורה
שיש בה נ' שער בונה, כ' שקיימת ברית מילה שניתנה לעשרים דור. י' שניסיתך בי' נסיונות ועמדת בכולם. כל אלה מגינים עליך. (רבינו אפרים)

ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן. (יב ד) אמר הקב"ה לאברהם: אתה יצאת מבית אביך בן חמש ושבעים שנה, אף הגואל שאני עתיד
להעמיד לבניך יהיה בן חמש ושבעים שנה, כשתבוא תשועה על ידו לישראל, ואי זו זו אסתר המלכה שמנין שנותיה היו חמש ושבעים שנה כמנין הדס"ה,
ושנת התשועה הרי לך חמש ושבעים שנה. ובזכות שרה שחייתה מאה עשרים ושבע שנה זכתה אסתר למלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה. (ילקוט האזובי)
ששה נקראו בשמותם עד שלא נולדו, ואלו הן: ישמעאל, ויצחק, ומשה, ויאשיהו, ומלך המשיח. ישמעאל מניין? שנאמר: הַנֶּזֶד הָרָה וַיִּלְדֶת בֶּן
וַקְרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעֲאֵל (טו יא). ולמה נקרא שמו ישמעאל? שעתידי הקב"ה לשמוע באנתק העם ממה שבני ישמעאל עושים להם באחרית הימים. יצחק
שנאמר: אֲבֹל שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ יִלְדֶת לְךָ בֶן וַקְרָאת אֹת שְׁמוֹ יִצְחָק (יז ט); ולמה נקרא יצחק? י', על י' נסיונות. צ', שרה היתה בת צ' כשהולידה. ח', שנימול
לח. ק', ק' שנים היה אברהם כשהוליד. משה, (בראשית ו ג) לא ידון ריחי באדם לעלם בשגם בגימטריא משה. שלמה, הנה בן נולד לך פי שלמה יהיה שמו
(ד"ה א כב ב), על שם שלום ושקט שהיה בימיו. יאשיהו, הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו (מ"א יג ב), שנרצה כשה על גבי המזבח. מלך המשיח, יהי שמו
לעולם לפני שמך נגון שמו (תהלים עב יז), שהוא עתיד ליאנן לעכו"ם. (פרקי דר"א לב) (ילקוט"ש תורה מה)

תמצא במילה שכתוב י"ג בריתות, וזו היא אחת מן המצוות ששקולות כנגד כל התורה כולה. מילה שבת תפילין. מילה ניתנה בי"ג בריתות כנגד י"ג מידות
שהתורה נדרשת בהם. שבת דכתיב (נחמיה ט ב) ואת שבת קדשך הודעת להם וימצוות וחקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך. פירש ראב"ע נמצא שבת
שקול כנגד תורה מילה ותפילין, תורה דכתיב (שמות יג ט) למען תהיה תורת י-הנה בפיך, נמצא שהם נקראים תורה. ובברכת מילה שמברכים על הכוס אשר
קידש לדיד בבטן אסמכתא דכתיב (ישעיה נט יז) וילבש צדקה כשריו. וזהו והאמן בי-הנה - כשמתחזק במצות אמונה, ויחשבה לו צדקה - מזה יבוא לקיים
ל-הנה כי טוב כי לעולם חסדו.

מה הטעם שאומרים הודאה בכרית המילה בפסוק זה? לפי שאמרו חז"ל (ברכות נד ב) ארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה
ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ונצא. הולד עד עתה היה חבוש בבטן אמו ואין לך יוצא מן האסורין יותר מזה, לפיכך מודים ומשבחים עבורו.
(הרא"ש)

רמז בפרשה לענייני צ' פעמים אמן, קדושה, מאה ברכות ולימוד תורה בכל יום -
והאמן פי-הנה ויחשבה לו צדקה. (טו ו) נרמז לנו בזה שצריך האדם לענות בכל יום תשעים אונים, ארבע קדושות, מאה ברכות, ובזכות מצוות אלו ובזכות
חמשה חומשי תורה שקיבלנו השי"ת עוזר לישראל. ואיתא בזוהר חדש (תיקונים דף קכו יט) צדיק יהו"ה בכל דרכיו, ומרחם על בריותיו בצדקה, אין צדקה
אלא תפלה, צ' אונים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה, וזהו צדקה תרומם גוי (משלי יד לד), ועליו נאמר לאברהם (בראשית טו ו) ויחשבה לו
צדקה, וכשהוא רוצה בה נאמר בה (ישעיה נט יז) וילבש צדקה כשריו. וזהו והאמן בי-הנה - כשמתחזק במצות אמונה, ויחשבה לו צדקה - מזה יבוא לקיים
מצות צדקה' במחשבה טהורה ובכוונה שלימה. עוד יפירש והאמן פי-הנה - איך בא לאמונה שלימה, ויחשבה לו צדקה - על ידי שמקיים מצות צדקה' בשלימות.
(עבד המלך)

ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשור ערלתו. (יז כד) אברהם בעת המילה היה בן צ"ט שנים. צדיק"ק ט"ת בגמטריא תרי"ג. (613). איתא (נדרים
לב) גדולה מילה, ששקולה פנגד כל המצוות שבתורה. שנאמר: הנה דם הברית אשר פרת י-הנה עמכם על כל הדברים האלה. אלמא ברית מילה חשובה
ככל הדברים האלה. (הרא"ש). גרית בגמטריא תרי"ב ויחזד עם מצוות המילה הרי זה תרי"ג. (הש"ל"ה הקד)

ויצל א-להים מעל אברהם. (יז כב) פרש"י - לשון נקיה הוא כלפי שכינה. ולמדנו שהצדיקים מרפבו של מקום. האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב הם
מרכבתו של מקום, ודוד המלך הוא רגל רביעית שבמרכבה (זוה"ק ח"ג רסב ע"ב). והנה אברהם, יצחק, יעקב, דוד בגמטריא תרי"ב (652), כמנין רבתיים.
זהו שאמר הכתוב (תהלים סח יח) רַבְּבָ אֱ-לֹהִים רַבְתִּים, היינו האבות ודוד דהם המרכבה מספרם רבתיים. (זרע אפרים)

ישו של אברהם רומז למרכבה, כי סופי התיבות של: כסא, כרוב, נשר, אריה, אדם, הם אותיות אברהם ללמדנו כי אברהם תחתיהם. (הרמ"ע מפאנו - מאה קשיטא ט)

ויהי בימי אמרפל מלך שניער אריוף מלך אלסר כדלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים. (יד א)
איתא במדרש פליאה (קל"ב) צדיקים אינן אוכלים אלא מן הגזל, ואינן אוכלים אלא מן המבושל, ואומרים כדלעמר.
הביאור בזה – אינן אוכלים אלא מן הגזל הכוונה שהצדיקים מסתפקים במה שיש להם ואומרים בכל דבר את ראשי התיבות גם זו לטובה, ועוד אומרים
מבשל ר"ת מסתפקים במה שיש להם, ואומרים כדלעמר שהוא ר"ת כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. (דברי יוסף, ילקוט משה)

שאלות

- א. רמז בפרשה למה שאמרו חז"ל (שבת נג.) שהלכה כשמואל בדיני וכתב באיסורי.
- א. ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הנה בשנה האחרת. (יז כא) יצחק נקרא ידיד מבטן לפי שקודם שנולד נתקדש למצוה זו שנאמר אבל שרה אשתך ילדת לך בן ונקראת את שמו יצחק ונקמתי את בריתי אתו. היינו מילה. בשעת המילה המברך אומר: "אשר קידש ידי מכתן, חזק בשארו שם, וצאצאיו חתם באת ברית קדש. על פן בשכר זאת אל חי חלקנו [צורנו], צנה להציל ידיות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בכשרנו. ברוך אתה ה' פורת הברית. (שבת קלז ב) רמז לברכה בברית המילה מהפסוק ואת בריתי אקים את יצחק. ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא פהונה משם, שנאמר: והוא כהן לאל עליון. כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום – הוציאה מאברהם. שנאמר: ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים נא רץ וברוך אל עליון. אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? מיד נתנה לאברהם. (נדרים לב ב) לכאורה קשה שהרי גם אברהם הוא מזרעו של שם.
- ג. ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ונתקח האשה בית פרעה. (יב טו) מה הטעם דכתיב ג' פעמים פרעה בפסוק.
- ד. ויאמר א-להים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה ונרעה אחריה לדלתם. (יז ט) מה הטעם דכתיב לדלתם בכתיב חסר.
- ה. ומלפי צדק מלך שלם הוציא לחם ונין והוא כהן לאל עליון. (יד יח) פרש"י - מדרש אגדה: הוא שם בן נח (נדרים ל"ב ע"ב). איתא בחז"ל שנח למד תורה דכתיב (ז ב) מפל הבהמה הטהורה העמידה להיות טהורה לישאל. כתיב (כה כב) ותלך לדרש את י-הנה לבית מדרשו של שם (בראשית רבה סג,ו) נח למד תורה ובנו שם אף פתח בית מדרש שם ועבר שם למדו האבות. באיה סוגיה עסקו יחד אברהם אבינו ושם בן נח כשנפגשו לאחר הצלת לוט.
  - ו. ראה בפרשה שהנפטר מן המת אל יאמר לו 'לך שלום', אלא 'לך בשלום'.
  - ז. ויאמר א-לני י-הנה במה אדע כי אירשנה. (טו ח) מה הטעם שרק על בשורת ארץ ישראל שאל במה אדע ואילו על בשורת הבנים נאמר (טו ו) והאמן בי-הנה ויחשבה לו צדקה.
- ח. ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפרזי אז ישב בארץ. (יג ז) פרש"י - לפי שהיו רועים של לוט רשעים, ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל. והם אומרים: נתנה הארץ לאברהם, ולו אין יורש, ולוט יורשו ואין זה גזל. והכתוב אומר: "והפנעני והפרזי אז ישב בארץ" – ולא זכה בה אברהם עדיין (בראשית רבה מא,ו) לכאורה קי"ל קרקע אינה נגזלת לעולם (סוכה לא, ב"ק צה), אם כן לא זכה בה כנען מלכתחילה שהרי נפלה בחלקו של שם? אמאי קורא אותם רשעים.
- ט. בתאריך זה בדה ירבעם בן נבט מלך ישראל חג מלכו, דרש להם זהו חודש האסיף ובו ראוי להיות חג.
- ט. והוא יהיה פרא אדם ידו כפל ידו כל בו ועל פני כל אחיו ישפן. (טו יב) פרש"י - לקטים והפל שונאין אותו ומתגרין בו. לכאורה למה בישר לה המלאך בשורה זאת, היה יותר טוב שהיא לא תדע מהתכונות השליליות שבו.
- י. בתאריך זה נולד בנימין בן יעקב אביו ע"ה ונפטרה רחל אמנו ע"ה.
- י. בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו. (יז כו) באיזה תאריך נמול אברהם אבינו ע"ה.
- כ. ויאמר א-לני י-הנה במה אדע כי אירשנה. (טו ח) מנין הדורות שישבו ישראל על אדמתם עד גלות בבל כנגד מנין התיבות שאמר אברהם אבינו לקב"ה בברית בין הבתרים.
- כ. ונאברהם מברכה ומקללה אור ונברכו בה כל משפחת האדמה. (יב א) מה הטעם שבברכה נאמר לשון רבים מברכה, ובקללה לשון יחיד ומקללה.
- ל. וינגע י-הנה את פרעה נגעים גדלים ואת שרי אשת אברהם. (יב יז) מתי זה היה?
- מ. איתא (בב"ק צג.) אמר רב תנן: המוסר דין על חבירו – הוא נענש מחילה. שנאמר: ואתמר שרי אל אברהם חמסי עליה (טז ה) והני מילי דאית ליה דינא בארעא. פירשו התוס' - ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים. אמר רבי יצחק: אוי לו לצועק יותר מן הנצעק. תניא נמי הכי: אהד הצועק נאחד הנצעק במשמע, אלא שממחרין לצועק יותר מן הנצעק. כתב הרמ"א - אסור לבקש דין מן השמים על חבירו שעשה לו רעה ודוקא דאית ליה דינא בארעא וכל הצועק על חבירו הוא נענש מחילה. ויא"א דאפי' לית ליה דינא בארעא אסור לצעוק עליו אא"כ הודיעו תחלה (הר"ן פ"ק דר"ה) (שו"ע ח"מ תכב א). מה היה עונשה של שרה אמנו ע"ה שמסרה דין לשמים באומרה: ישפט י-הנה ביני וביניך. (טז ה)
- ג. ומלפי צדק מלך שלם הוציא לחם ונין והוא כהן לאל עליון. (יד יח) פרש"י - מדרש אגדה: הוא שם בן נח (נדרים ל"ב ע"ב). כיצד נהיה שם בן נח כהן והרי לא היתה העבודה קודם מתן תורה אלא בבכורות. ויפת היה הבכור שנאמר (יא כא) אחי יפת הגדול.
- ג. ושרי אשת אברהם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית וישמה הגר. (טז א) מה הטעם דכתיב ולה שפחה מצרית ולא כתיב 'ולו שפחה מצרית', דקי"ל (גיטין עז ב) מה שקנתה אשה קנה בעלה.
- ס. ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה. (טו טו) פרש"י - אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו? למדך שיעשה תרח תשובה (בראשית רבה לח,יב). לכאורה קשה דלעיל כתיב (יא לב) וימת תרח בתוך. פרש"י - לפיכך קראו הכתוב 'מת', שהקשעים אף בחייהם קרוים מתים. דמשמע שתרח היה רשע בסוף חייו.
- ע. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואתרי כן יצאו ברכש גדול. (טו יד) לכאורה הול"ל ואת הגוי אשר יעבדו דן אנכי, מאי וגם לרבות.
- ע. ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא ישב בסדם. (יד יב) מה הטעם דכתיב את ואת, מה בא לרבות, את מי ומה עוד לקחו.
- פ. איזה מצוה אם קיים אותה בעודו בן נוח (גוי) ואח"כ נתגייר, פטור מלקיימה, ואיזה מצוה אם קיים אותה לפני שנתגייר אינו מועיל כלל וחייב לחזור ולקיימה.
- צ. וינגע י-הנה את פרעה נגעים גדלים ואת שרי אשת אברהם. (יב יז) כמה מיני נגעים היו לפרעה באותו הלילה. רמוז בתיבה גדלים.
- צ. ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ופקר וחרמים ועבדים וישפחה ואתנת וגמלים. (יב טז) מה הטעם שהסכים לקבל מתנות מפרעה וממלך סדום לא רצה לקבל. שנאמר (יד כב-כג) הרימתי ידי אל י-הנה אל עליון קנה שמים נא רץ. אם מחוט נעד שרוף נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשיתי את אברהם.
- ק. וישבו ויבאו אל עין משפט הוא קדש ויכו את כל שדה העמלקי (יד ז) מה הטעם דכתיב הוא קדש וקרי היא קדש.
- ר. אברהם ישב בארץ פנען ולוט ישב בערי הפקר ויאהל עד סדם. (יג יב) מה הטעם דלא כתיב ויאהל בסדם אלא כתיב עד סדם.
- ש. ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפרזי אז ישב בארץ. ויאמר אברהם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אתים אנתונו. (יג ז-ח) כיצד אמר אברהם ללוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך והמריבה היתה בין רועי אברהם לרועי לוט. ועוד מהי פי אנשים אתים אנתונו ואם הם לא אחים מותר לריב?
- ת. ויהי פי יראו אתה המצרים ואמרו אשתו זאת ותרגו אתי ואתך חיו. (יב יב) למה היה ירא יותר מהרציחה מאשר עבירה עם אשתו. הלא הוזהרו על הרציחה כמו על אשת איש. והוא משבע מצוות בני נח (ע"ז, שפיכות דמים וגילוי עריות, א- אבר מן החי, ב- ברכת ה', ג- גזל, ד- דינים).

תשובות

- א. **אריזת מלך אלסר** (יד א) אריזת הוא שמואל (שבת נג.) ונקרא אריזת על שם שההלכה כמותו בדינין, דאריזת לשון מלכות היא - לָא רָכָא וְלָא בַר רָכָא היינו לא מלך ולא בן מלך (בב"ב ד.) והכי פירושו אריזת מלך אלא סר, כלומר אלא מאיסור דהלכתא כרב. (דעת זקנים)
- א. **אָשֶׁר קִדְּשׁ יָדִיד מִבְּטֶן ר"ת אָקִים.** (דעת זקנים, בעה"ט)
- ב. בכור היה לו לירש הכהונה מן הדין – ונטלה לאברהם אע"פ שאיננו בכור. א"נ מכל בניו של שם קאמר ולבסוף ניטל משאר בניו וניתנה לאברהם לבדו. (תוס' ד"ה להוציא כהונה משם – נדרים לב ב) היינו אברהם לא זכה בכהונה בגלל שהיה מזרעו של שם אלא בגלל עצמו וזהו שאמרו הוא כהן ואין זרעו כהן פירושו שלא זכה זרעו בכהונה מחמתו. (הר"ן, מושב זקנים) *
- ג. ג' חדשים היה אברהם במצרים, לפיכך הזכיר ג' פעמים **פרעה** בפסוק. וכנגדם הזכיר ג' דברים **במקנה בַּקָּסָף וּבְנֹהֶב** (ג ב) ולעולם ג' תיבות קודם **פרעה** כי תחלה נִרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת הָאִשָּׁה א', וְנִרְאוּ אֶתָּה שְׂרַי ב', וְתַקַּח הָאִשָּׁה בֵּית ג', וחטא בג', אחד שציער לאברהם, וגוי שציער לישראל חייב מיתה א', ואחד שרצה לעשות עם שרה עבירה והיא אשת איש ב', ורצה להרגו אם היה יודע שהוא בעלה, לכך לקח ג', בראתן א', בעצירת רחם ב', בעצירת מי רגלים ג'. (הרוקח) *
- ד. דור המדבר לא מלו – לכך כתיב **לְדֹרֹתָם חָסַר לְרַמּוֹז** כי דור המדבר אינם נמולים מפני שלא נשבה להם רוח צפונית כדאיתא ביבמות (עב). (משך חכמה)
- ה. הלכה במשה מסיני עסקו יחד - מִלֶּךְ שֶׁלֶם הוֹצִיא ר"ת משה. (פנחה רזא) *
- ו. **וְאֵתָה תְּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשֵׁלֹם טוֹבָה.** (טו טו) איתא (ברכות סד.) וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הֲלוּי: הַנִּפְטָר מִחֲבָרוֹ אֵל יֹאמַר לוֹ לֶךְ בְּשֵׁלֹם, אֶלָּא לֶךְ בְּשֵׁלֹם, שְׁהָרִי יִתְרוֹ שְׂאֵמַר לוֹ לְמַשָּׁה לֶךְ בְּשֵׁלֹם, עֲלֶה וְהַצְלִיחַ. דָּוִד שְׂאֵמַר לוֹ לְאֲבֹתָיִם לֶךְ בְּשֵׁלֹם, הֲלֹךְ וְנִתְלֶה. וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הֲלוּי: הַנִּפְטָר מִן הַמֵּת אֵל יֹאמַר לוֹ לֶךְ בְּשֵׁלֹם, אֶלָּא לֶךְ בְּשֵׁלֹם, שְׂנֵאֲמַר: וְאֵתָה תְּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשֵׁלֹם. *
- ז. זכות מיוחדת חשב שצריך על ארץ ישראל, מאחר ושלטו שם שבע אומות ועתידיה היתה להילקח מהם ולהעבירה לעם ישראל. לעומת בשורת הבנים שהיה עתיד לקבל שלא על חשבוננו וחובתנו של אף אחד אחר. (ר' יצחק איצקוביץ מוואליז'ין) א"נ מלשון ירושה שלא יהיה לה הפסק כלל מפני שיגרום החטא. על זה ענה לו **קחה לי עגלה משלשת** שעל ידי הכפרות שאני נותן לבניך יתכפרו עוונותיהם ותתקיים בידם הארץ. (ר' רפאל הכהן כ"ץ מהמבורג)
- ח. חזקה יש להם לפי שעל ידי מלחמה יכולים לקנות בכח. כדאמרין (גיטין לה.) עמון ומואב טיהרו בסיחון. (פנחה רזא)
- ט. ט"ו מרחשון – בדה ירבעם בן נבט מלך ישראל חג מלבו, במקום ט"ו בתשרי. דכתיב (מ"א יב לג) וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֵל בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר בָּדָא מִלְבַּד [מִלְבָּד] וַיַּעַשׂ חֵג לְבָנָיו יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר. פרש"י - דרש להם הוא חודש האסיף ובו ראוי החג להיות 'בדא מלבו' - לשון כוב. כתב המלבי"ם - לפי שקרבן העולה נעשה ע"י כהני הבמות, אבל להקטיר קטורת עלה ירבעם בעצמו על המזבח, שעשה את עצמו דוגמת הכהן הגדול, וכמו שביום הכפורים נכנס הכ"ג לפני ולפנים להקטיר קטורת, עלה הוא על ראש המזבח להקטיר שם קטורת.
- ט. טבעו הוא כדי שתדע איך לחנכו, ואין זו נבואה ודבר זה תלוי בבחייה. דומיא דאימיה דרב נחמן בר יצחק אָמַר לֵה פִלְדָּאִי: בְּרִיךְ גִּבְרָא הַהוּא. לָא שְׂבִיקְתִּיהּ גְלוּזֵי רִישָׁיה. אָמַרְתָּ לִּיה: פְּסִי רִישָׁיָךְ, פִּי הִיכִי דְתִיְהוּי עֲלֶיךָ אִימְתָא דְשִׁמְיָא, וּבְעֵי רַחֲמֵי. (שבת קנב ב) אמרו לאמו בן גנב יהיה אמרה לו כסה ראשך, כדי שתהיה עליך יראת שמים, ובקש רחמים. (טעמא דקרא)
- י. י"א מרחשון נולד בנימין ונפטרה רחל אמנו ע"ה. בשנה הראשונה של יעקב אבינו בארץ, לאחר שובו מחרן. בנימין מת בן מאה ותשע שנים. (ספר יובלים, מדרש תשא) *
- יא. י' בתשרי הוא יום הכיפורים – דאיתא (ילקוט"ש) רבן גמליאל אומר: שלח אברהם וקרא לשם בן נח ומל את בשר ערלתו, וישמעאל בנו, בַּעֲצֵם הַיּוֹם בגבורת השמש, בחצי היום בעשור לחדש ביום הכיפורים. כתיב התם (ויקרא כג ח): **וְכָל מִלְאָכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה,** וכתיב הכא בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וּבְכָל שָׁנָה וּשְׁנָה הַקֵּב"ה רחל דם ברית מילתו של אברהם אבינו ומכפר על עוונותיהם של ישראל, שנאמר (ויקרא טז ז): **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם.** (פדר"א פכ"ט) (מושב זקנים) (דעת זקנים)
- יב. כ"ב דורות ישבו בני ישראל על אדמתם עד גלות בבל. כנגד כ"ב אותיות שאמר אברהם אבינו לקב"ה **אֲ-דִנִּי** - הוה בְּמֵה אֲדַע פִּי אִירְשָׁנָה. כנגד כ"ב אותיות אלפא ביתא. זהו שכתוב (תהלים קה מה) וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גֹּיִם וַיַּעַמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ. **בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי** - כ"ב אותיות של התורה. (ר' יהודה החסיד) כהנים מברכים את ישראל – וזהו וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ לְשׁוֹן רַבִּים. כדאיתא (סוטה לה ב) אָמַר אֲבִי: נִקְטִינָה, לְשָׁנִים קוֹרָא 'פְּהַיִם', וְלֹאֲהָד אֵינוֹ קוֹרָא 'פְּהַיִם', שְׂנֵאֲמַר: 'אָמַר לָהֶם' - לְשָׁנִים. וּמִקְלָלָךְ לְשׁוֹן יְחִיד זֶהוּ בִלְעָם שָׂבָא לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל. וּמִקְלָלָךְ אָמַר בְּגִימְטְרִיא **וּבִלְעָם הַבֵּא לְקַלֵּל אֶת בְּנֵיךְ.** (428) וּמִקְלָלָךְ בְּגִימְטְרִיא **כַּקּוּסִם.** (226) (הרוקח) תרגום יונתן - וְאֲבָרְכָךָ יַת פְּהַיִנָא דְפְרָסִין דִּיהוֹן בְּצִלוֹ וּמְבָרְכִין יַת בְּנֵיךָ וּבִלְעָם דְמַלְטֵט יַתְהוֹן אִילוּט וַיִּקְטְלוּנִיהּ לְפִתְגָם דְחָרְבַּ וַיִּתְבָּרְכוּן בְּךָ כָּל נְרַעְיַת אֲרָעָא. א"נ לפי שהמברכים מרובים על המקללים. (החזקוני) *
- יג. ליל הסדר הוא ליל פסח – נִנְעִיָם בְּגִמְטְרִיא **זֶה בַחַג פֶּסַח** (173). (הרוקח)
- יד. מ"ח שנים נמנעו מחייה – איתא במדרש (ב"ר פרשה מה) כל מי שהתריק אחר מידת הדין, לא יצא שפוי מתחת ידיה [של מדת הדין]. ראויה היתה שרה להגיע לשני אברהם [למספר השנים של אברהם שנפטר בגיל מאה שבעים וחמש]. ועל ידי שאמרה, **יִשְׁפֹּט יְ-הוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ,** נמנעו מחייה מ"ח שנה. *
- יז. נח נתן לו הכהונה כשיצא מהתיבה והקריב קרבנו. (מושב זקנים) כדאיתא (תנחומא ואתחנן) רבי פנחס בשם רבי יוחנן בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: נח (עם) כשהוא יצא מן התיבה, הכישו הארי ושברו, ולא היה כשר להקריב קרבן, והקריב שם בנו תחתיו.
- יח. נכסי מלוג היתה ולא היה רשאי למכרה. (רבינו בחי') נכסי מלוג היינו נְכָסִים (רכוש) שְׁהָאִשָּׁה מְבִיאָה לְבַעְלָהָ עִם נְשׂוּאָתָהּ, או שְׂבָאִים לָהּ בִּירֵשָׁה או בְּמִתְנָה לְאַחַר נְשׂוּאָתָהּ; מְנַכְסִים אֵלָּה רִשְׁאֵי הַבַּעַל לְקַבֵּל רַק אֶת פְּרוֹתֵיהֶם (הַרְחָחִים שֶׁהֵם מְכִנִּיסִים), אוּ הַנְּכָסִים עֲצִמָם אֵינֵם שְׂיָכִים לוֹ אֶלָּא לְאִשָּׁה בְּלָבָד, וּלְפִיכָף אֵינוֹ אֲחָרָי אֲבָדְתָם אוּ לְנִנְקִיָּהֶם. (ב"ק צ.) דאיתא במדרש - אמר רשב"י: הגר בת פרעה הייתה. כיוון שראה פרעה מעשים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתן לה. אמר: מוטב תהא בתי שפחה בבית זה, ולא מטרונה (גבירה) בבית אחר. (בראשית רבה, פרשה מ"ה, פסקא א') וְשָׂמָה הֲגַר לְכַךְ נִקְרָאָה הֲגַר הא אגריך, כלומר הגר שטב על צניעותך. (רבינו בחי')
- יט. סמוך למיתתו חזר בתשובה – כשיצא אברהם מאצלו היה רשע ולכך קראו מת, אבל לאחר מכן שב מרשעו. (הרע"ב)
- ע. עבודה זרה שלהם בא לרבות (רבינו אפרים) – כדאיתא במדרש (ילקוט"ש עה"ת ר"ח) וַתִּהְיֶינָה צְעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת וגו' (שמות יב ל) רבי נתן אומר וכי לא היה שם בית שלא היה שם בכור. אלא מכיון שהיה [הבכור] לאחד מהן מת היה עושה איקונין שלו ומעמידה בתוך ביתו ואותו היום נשחקה ונדקת ונורת. והיה אותו היום קשה בעיניהן כאילו אותו היום קברוהו. ולא עוד אלא שהיו המצריים קוברים בתוך בתיהן והיו הכלבים נכנסין דרך הכוכין ומחטטין ומוציאין את הבכורות מתוך כוכיהן ומתעתעים בהן וקשה היה בעיניהן כאילו אותו היום קברום. וזהו נָגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִי.
- ע. עיריית אשתו של לוט ואת שפחותיה גם לקחו, וזהו אֶת לוֹט, וְאֶת רַכְשׁוֹ לְרַבּוֹת אֵהְלוּ צֹאן בָּקָר וּגְמָלִים. (הרוקח)
- פ. פריה ורביה – אם קיים אותה בעודו בן נוח (גוי) לפני שהתגייר ואח"כ התגייר, פטור מלקיימה. מה שאין כן בברית מילה, עובד כוכבים שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית, וקיומו אינו כלום ואינו מועיל כלל. (משך חכמה הפטרת לך לך) *
- צ. צ"ג מיני נגעים היו לפרעה באותו לילה, וכמנין גְּדִלִים. (93) (הרוקח)
- צ. צרי עין היו הסדומים – לפיכך לא רצה לקבל מהם וזהו שאמר הנביא (משלי ז) **אַל תִּלְחַם אֶת לָחֶם רַע עֵינֶיךָ,** אבל המצרים אינם כך. א"נ כדי שיאמינו לו שהיא אחותו. א"נ משום שהקב"ה הבטיחו וְאֲבָרְכָךָ לֹא רָצָה שִׁתְּלֶה הָעוֹשֶׂר רַק בְּקַבְ"ה. מכאן שאדם צדיק אין לו ליהנות ממון של אדם רשע שבוה העולם לא עשה טובה ממנו. (מושב זקנים) א"נ כיון שהיה זה לבילי פסח היתה בעיה של שכר שבת ויו"ט. לפיכך לא רצה ליקח אפילו שכ"ט. (חת"ס) *
- ק. קידש אברהם אבינו ע"ה את שמו של קב"ה בכבשן האש – לפיכך כתיב **הוא קדש**. (הרוקח)
- ר. רעים וחטאים היו אוננים סדום לפיכך כתיב **עַד סָדֵם,** וכתיב (יט א) **וְלֹאֵט יִשָּׁב בְּשַׁעַר סָדֵם,** שהיה ביתו בחומה ולחוץ. (החזקוני)
- ש. שלוחו של אדם כמותו – אם השליח הוא שוגג אפילו בעבירה שלוחו כמותו. שלוחו לוט חשבו שהם צודקים כיון שלוחו היה בן אחיו של אברהם א"כ מגיע לו ירושה בארץ. **פִּי אֲנָשִׁים אֲחֵים אֲנַחְנוּ** ורועיך שוגגים והריב שלך הוא ממש מדין שלוחו של אדם כמותו – ובשוגג נחשב שלוחו. (חת"ס) *
- ת. תאוות העריות בכל עת ובכל יום ואז אין מספר לחטאיהם אבל אם יהרגוהו לא יחטאו כי אם פעם אחת. (מושב זקנים) ועוד לפי שהיו יראים המצרים פן יצעוק עליהם למלך. (דעת זקנים)

